

Срђан СЛОВИЋ*

ГЛОБАЛНА КОНФИГУРАЦИЈА МОЋИ НАКОН РАТА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ**

Айсиракѝ: Многи војни и политички аналитичари тензије на Косову и Метохији током 90-их година, које су касније прерасле у сукоб и рат, дефинишу као особени вид сукоба и рата. Рат је вођен искључиво из ваздуха, како би се број жртава свео на најмању могућу меру. Рат је водио НАТО савез, што је било по први пут у педесетогодишњој историји савеза да води рат против једне суверене земље (СРЈ). Иако је основан као савез који ће бранити територије држава чланица и њихове интересе од спољног напада, исти је лансирао кампању бомбардовања једне суверене државе директно интервенишући у грађански рат.

Рат на Косову и Метохији је од битног значаја за будуће ратове које ће НАТО савез водити против „прекршиоца“ међународног поретка, посебно у поређењу са улогом Уједињених нација које су у косовском сукобу и рату играле другоразрену улогу.

Рат је, такође, утицао и на односе између најмоћније државе на свету (САД) са Кином и Русијом и обликовао нову глобалну констелацију односа снага међу великим силама у свету. Кина и Русија рат су оквалификовале као мешање у унутрашње ствари једне државе, али се нису директно мешале у њега. Након овог рата, дипломате, војници, команданти, политичари и активисти за људска права имаће једну нову слику рата, мира и односа моћи у свету.

Кључне речи: Косово и Метохија, рат, сукоб, велике силе, међународна заједница, Уједињене нације, људска права, Балканско полуострво.

* Научни сарадник, Институт за српску културу Приштина/Лепосавић, institut.skp@gmail.com

** Рад је написан у оквиру пројекта *Материјална и духовна култура Косова и Метохије* (број 178028), који је одобрило и финансирао Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Кратак осврт на сукоб и рат на Косову и Метохији

Рат, који је на Косову и Метохији водио НАТО пакт уз учешће 19 држава чланица, назван је „Operation Allied Forces“ („Операција удружених снага“).¹ Операцијом је руководио генерал Весли Кларк (Wesley Clark), тадашњи врховни командант НАТО-а у Европи, а саму операцију је ауторизовало „Веће северноатлантског савеза“ („North Atlantic Council“). Пошто ово тело има велику улогу приликом одобравања сваке акције пакта, поменута „Операција удружених снага“ је била прва коју је ово тело одобрило.

Позната је чињеница да је НАТО кампања отпочела након неуспелих преговора између српског председника Слободана Милошевића и НАТО-а. Сукоби су кулминирали у рат након десетогодишњих тензија између етничких Срба и Албанаца. Војно-безбедносне снаге СРЈ отпочеле су одлучну борбу против растуће паравојне формације ОВК. Ова формација се, према мишљењу НАТО чланица, борила за своју независност (сецесија се нигде не помиње). Епизод сукоба биле су велике колоне избеглица и расељених лица, више са албанске стране. На помолу је била хуманитарна криза која је могла дестабилизovati целу југоисточну Европу. Уз помоћ Русије израђен је нацрт мировног плана, који је по својој природи био миротворан и захтевао ангажовање већег контингента мировних снага. Онда када је Слободан Милошевић одбио ултиматум из Рамбујеа, НАТО је отпочео са својом ваздушном кампањом.

Кампања је била вођена из ваздуха, искључиво из два разлога:

– чланице НАТО-а нису желеле да ризикују животе својих војника. Западне силе су у свим војним интервенцијама током 90-их година водиле рачуна о својим жртвама. С друге стране, нису водиле рачуна о томе што ће оваква интервенција бити „у опозицији са хуманитарним циљевима операције“²;

– други разлог представљају искуства из рата у Босни, где су бомбардоване српске мете чиме су српске снаге ослабљене, што је допринело прихватању прекида ватре. Целокупне ове активности, засноване на коерзивној дипломатији и ефективној употреби силе, довеле су до потписивања Дејтонског мировног споразума.³

1 Детаљније о хронологији косовског сукоба и рата видети у: Срђан Словић, „Интернационализација косовског питања и њен утицај на потоње догађаје на Косову и Метохији“, *Политичка ревија*, бр. 1/2011, Институт за политичке студије, Београд, 2011, 255-275; Живорад Ковачевић, *Америка и распад Југославије*, Филип Вишњић/ФПН, Београд, 2007, 275-373.

2 Adam Roberts, „NATO’s Humanitarian War over Kosovo“, *Survival* vol. 41. no 3, Autumn, 102-123, The International Institute for Strategic Studies.

3 О Дејтонском мировном споразуму више у: Срђан Словић, „Дејтонски мировни споразум – историјска позадина, припрема и резултати“, *Башкина*, св. 31, Институт за српску културу – Приштина, 2011, 335-352.

Јавно мњење је у оквиру чланица НАТО-а у погледу војне интервенције (ваздушне кампање) било подељено: Холандија и Немачка подржавале су бомбардовање, али су биле забринуте о ставовима домаће опозиције, која се бојала жртава међу цивилима услед продуженог рата. Неке од чланица плашиле су се унутрашњих реакција, јер је напад уследио без одобрења Савета безбедности. НАТО савезници су се, надаље, бојали даљих односа са Русијом. У том циљу је руски министар спољних послова осудио кампању бомбардовања као „варварску“, а руска влада је прекинула све контакте са НАТО-ом. Јељцин је ишао толико далеко да се прибојавао избијања Трећег светског рата.

Кина је стрепела од ситуације да косовски случај не буде преседан за будуће спољне интервенције у свом окружењу. С друге стране, српски председник Милошевић направио је једну тактичку грешку: будући да је знао да ће НАТО кампања наићи на отпор међу самим чланицама, није јасно зашто је наставио са ратом на Косову и Метохији уместо да чека да се кампања стиша? Такву ситуацију искористиле су ТВ станице стациониране у Македонији и Албанији и извештавале о злочинима против албанских цивила уз масу избеглица. Оваква (ситуација) је убрзала бомбардовање уз проширивање потенцијалних мета, укључујући и владу у Београду, кључне мостове и постројења електричне енергије.

Након бомбардовања, СРЈ је прихватила мировни план који је раније одбијала. Ово је помало произвољна оцена западних аналитичара, јер су се потоњи мировни споразуми уз изгласавање Резолуције 1244 разликовали од Споразума у Рамбујеу. У Куманову је 9. јуна 1999. године потписан мировни споразум, а наредног дана је потписана Резолуција 1244.⁴

НАТО је у овим споразумима учинио неколико уступака:

– дао је Уједињеним нацијама кључну улогу у управљању Косовом, тако да се целокупна операција подвела под Савет безбедности;

– КФОР је састављен не само од НАТО снага, него и од нечланица. То је значило веће учешће Русије у решавању сукоба;

– није било одредби из Додатка Б Споразума у Рамбујеу где се НАТО снагама омогућава слободан пролаз кроз територију СРЈ укључујући и обуку и дејства на целој њеној територији.⁵

У суверенитет СРЈ се не улази, али се назначује да ће Косово имати статус аналоган републичком у оквиру Устава СРЈ. Дакле, Косову и Метохији се омогућава поседовање знатне аутономије у оквиру СРЈ. Ова одредба ће касније бити предмет врло различитих жучних дебата и интерпретација.

4 Детаљније о овоме видети у: Живорад Ковачевић, *Америка и распад Југославије*, 346-349.

5 Члан 8. Додатка Б под називом: Статус мултинационалних војних снага за спровођење споразума; део коначног нацрта Споразума у Рамбујеу у оригиналном називу „Interim Agreement for Peace and Self-government in Kosovo“, 23. фебруар 1999, <http://www.balkanaction.org>.

Имајући у виду наклоност НАТО-а косовским албанцима и саму демографску структуру становништва, могло се очекивати, а тако је и било, да Косово и Метохија добију независност на основу плана Мартија Ахтисарија.

СРЈ је, са своје стране, учинила веће уступке. Будући да је њена територија била опустошена, посебно мостови, путеви и индустрија, а сам НАТО запретио и кошненом офанзивом, онда је јасно зашто је СРЈ повукла своје војно-безбедносне снаге из покрајине и самим тим предала територију Косова и Метохије на привремену управу УНМИК администрацији и војним снагама КФОР-а.⁶

Основни циљ интервенције састојао се не толико у уништавању српских снага у покрајини, колико у генералном слабљењу Србије. Једноставно, НАТО није желео да порази Милошевића ради самог пораза, већ да Милошевић прихвати мировни план. Управо по овом питању НАТО је желео да покаже своје јединство. Уколико је то јединство постојало, оно је било наметнуто. Целокупна кампања је била комбинација силе, претњи силом и увелико познате коерзивне дипломатије. Циљ је био инаугурисати овај рат као узор за потоње који ће избијати у међународној заједници. Сама коерзивна дипломатија успешна је у заустављању тешких и крвавих ратова, али се показала неуспешном у могућности успостављања дугорочног процеса мира и безбедности.⁷

Будући ратови се неће водити против великих сила, како је то било некада – рат против Немачке или «хладни рат» између СССР-а и САД-а. Будући непријатељ ће бити мањи и неће бити у стању да парира НАТО-у, али ће бити спреман да употреби сва могућа средства (тероризам). Штавише, биће спреман да цивиле користи као живи штит. С друге стране, НАТО ће и даље водити ратове из ваздуха због притиска јавног мњења.

Зашто је избегнут Савет безбедности? Да ли је приликом интервенције поштовано међународно право?

Савет безбедности је заобиђен зато што би тиме било избегнуто могуће вето Русије и Кине. Савет безбедности био је активан пре почетка кампање: донео је две резолуције – Резолуцију 1199 од 23. септембра 1998. године и 1203 од 24. октобра исте године.⁸ Упркос овим резолуцијама, кампања

6 Важно је истаћи и то да је НАТО припремао операцију КФОР-плус, тако што је предвиђао да број својих снага повећа на 50.000 војника. Детаљније видети у: Patrick Wintour, „How NATO Planned to Handle“, *The Observer*, 18. July 1999, 1-2.

7 Срђан Словић, Дејтонски мировни споразум – историјска позадина, припрема и резултати“, 335-352.

8 Детаљније у: Срђан Словић, „Интернационализација косовског питања и њен утицај на потоње догађаје на Косову и Метохији“, 255-275.

НАТО-а против СРЈ није била легална са аспекта међународног права. Интересантно је такође поменути да је 26. марта 1999. године Савет безбедности дао трачак наде за легалност НАТО кампање. Нацрт резолуције под окриљем Русије и две несталне чланице Савета безбедности (Индија и Белорусија) тражио је безусловни прекид ратних дејстава против СРЈ. Епилог овога било је следећи скор: 3 чланице су биле за а 12 против.

Некако стидљиво је истакнуто да НАТО кампања има легалног основа јер „Савет безбедности има примарну али не искључиву улогу у одржању и спровођењу међународног мира и безбедности“. Неколико НАТО чланица је лансирало аргумент да војна интервенција против друге државе може бити оправдана у случајевима ургентне хуманитарне потребе:

– уколико постоји убедљив доказ општеприхваћен од стране међународне заједнице у целини, екстремне хуманитарне катастрофе већих размера, која би захтевала хитну акцију;

– уколико је објективно јасно да не постоји практична алтернатива употреби силе, а животи требају бити сачувани;

– уколико је предложена употреба силе неопходна и пропорционална циљевима и тиме ограничена временом и опсегом везаним за циљ – то се сматра неопходним минимумом за постизање циља.⁹

НАТО чланице су, са своје стране, избегавале одређене кључне детаље у правдању интервенције, а посебно у погледу позивања на традицију писања о хуманитарној интервенцији. Још мање су своје тврдње поткрепљивале праксама односа међу државама.

Војна акција је правдана и чињеницама да би ситуација на Косову и Метохији постала претња међународном миру и безбедности. Клинтон и Блер су у својим говорима ставили акценат на још једну чињеницу по којој би нови талас избеглица са Косова и Метохије дестабилизовао суседне земље и довео до ширења рата.¹⁰ Нови талас избеглица би дестабилизовао и развијене западне земље у економском и политичком смислу. Италија је искусила велики прилив избеглица из Албаније 1992. године, а Немачка из Босне и Херцеговине. Овакав сценарио са Косова и Метохије требало је избећи.

Један од разлога интервенције био је уткан у саму бит демократског западног система, а он се састоји у чињеници да демократске земље имају веће право да се ангажују у војним интервенцијама од аутократских земаља. Оне, такође, имају право да траже међународну подршку. Ово је суштински став представника теорија демократског мира према којима демократије међусобно не ратују. Уколико се у вођењу рата сложило 19 држава

9 Канцеларија за спољне односе – Нота Комонвелта из октобра 1998. године која је циркулисала међу НАТО савезницима сугерисала је горе наведене елементе.

10 Клинтонова обраћања нацији преко ТВ, 24. март 1999. године; објављено у *Washington Post*-у 25. марта 1999. године, стр. А34.

високих демократских вредности, онда је такав рат и оправдан. Због тога је и сам НАТО инсистирао на јединству ваздушне кампање против СРЈ. Посматрано стриктно са међународноправног аспекта, легитимност прибегавања сили независна је од степена демократичности једне земље. Закључак је да се интервенцијом хтело заштитити становништво Косова и Метохије. Надаље, пошто не постоји међународноправни инструмент који експлицитно даје основа за интервенцију из хманитарних побуда, ниједан од горе поменутих аргумената не даје неоспорну основу за НАТО интервенцију. Зашто НАТО није интервенисао приликом етничког чишћења Срба из Крајине 1995. године, када је себи приписао улогу заштитника међународног мира и безбедности?

Уколико је и било бруталности према албанском становништву на Косову и Метохији, она се ни по чему није разликовала од оне у Чеченији или од онога што је доживео Источни Тимор када је покушао да се одвоји од Индонезије. У сваком од ових случајева, државне власти прибегле су репресији у циљу спречавања етничких мањина да управљају територијом где чине већину. Постоји много примера у свету где су унутрашњи сукоби, међуетничко насиље или грађански ратови дошли до ужасног нивоа, налик оном на Косову и Метохији. У том циљу, намеће се питање зашто су САД и њени савезници изабрали да интервенишу баш на Косову и Метохији? Да бисмо дали одговор на ово питање, морамо узети у обзир политику националног интереса, и то у Моргентауовом смислу речи: „концепт интереса дефинисаног у смислу моћи“. Дакле, америчко ангажовање треба бити „витално по америчке националне интересе и њених савезника“.¹¹

Глобални односи моћи након косовске кризе

Иако се рат на Косову и Метохији у поређењу са другим може сматрати малим, он је узбуркао глобалну структуру моћи на начин који није виђен пре завршетка „хладног рата“. Након косовског сукоба и рата отпочеле су промене у глобалној конфигурацији моћи у свету. Овде, пре свега, мислимо на положај Кине и Русије као нових изазивача моћи преовлађујуће силе у свету – САД.

Кина се сматра новим изазивачем САД-а на светској сцени, а према мишљењу многих аналитичара, биће изазивач моћи САД-а у наредном столећу. Оваква позиција Кине упоређује се са позицијом Немачке пре почетка Првог светског рата. Тада је Немачка изазивала Велику Британију.

11 Ову синтагму је употребио некадашњи секретар одбране САД-а Каспар Веинбергер 1984. године за време владе председника Регана. Очигледно је да је НАТО интервенција на Косову и Метохији представљала поновно преиспитивање овакве политике.

Циљ Кине је да САД држи подаље од простора источне Азије. Међутим, Кина са почетка XXI века разликује се од Немачке са почетка XX века. Немачка је успела да великог такмаца (Велику Британију) надмаши у индустрији и спроводила је агресивну политику према другим великим силама, док Кина још увек није надмашила САД и не води агресивну политику према другим великим силама, осим у региону. Надаље, комунистичка идеологија Кине није популарна у свету. Кина за САД заостаје и по дохотку *per capita*, а са САД би се могла изједначити између 2056 и 2095. године. Величине се мере паритетима куповне снаге који коригују трошкове роба у различитим валутама. Ако би привредни раст САД-а ишао стопом од 3% годишње, до конвергенције са Кином дошло би између 2021. и 2075. године.¹²

Кинеска привреда налази се у транзицији, њена предузећа су неефикасна, финансијски систем нестабилан, а инфраструктура још увек неадекватна. Процес изградње институција може трајати деценијама, чему на путу стоје корупција, неефикасни систем социјалне заштите, немогућност контроле раста становништва и миграција, интерни сукоби и утицај еколошких ефеката на глобалну климу. Можда су ово разлози зашто је кинеско вођство тог периода на челу са председником Јианг Земином и премијером Жу Ронгјием гурнуло земљу према блиским економским и политичким односима са САД и другим западним земљама. Истицали су да Кина треба бити члан Светске трговинске организације (WTO), како би добила боља трговинска правила и тиме била економски конкурентнија. С друге стране, конзервативци су желели да Кина буде изолована од остатка света који се посматрао као непријатељски расположен према кинеским интересима. Косовски рат ишао је у прилог конзервативцима који су истицали да су Јианг и Жу помало обмањивали народ заговарајући сарадњу са Западом.

Кина мора још много тога да учини како би се приближила водећим светским силама. На првом месту, мора да јача војну индустрију, јер је рат на Косову и Метохији показао колико Кина заостаје за светом у модерним војним капацитетима. Мора да ради на развоју паметног наоружања, које би вршило надзор из свемира. За сада је нереално очекивати да Кина надомести улогу САД-а у светским размерама, али је близу да то учини у регионалним. Уколико би, на пример, Тајван прогласио независност, Кина би сигурно напала. Да би предупредиле напредак Кине у источној Азији, САД су са Јапаном склопиле 1996. године савез (Клинтон-Хашимото декларација). Ово је вид тзв. уравниотежавања на Далеком истоку како Кина не би могла да игра на карту добрих односа са Јапаном против САД-а. Сједињене Америчке Државе, поред несумњиве моћи којом располажу, играју мудру улогу контролисања Кине

12 Džozef S. Naj, *Paradoks američke moći: zašto jedna svetska supersila ne može sama*, Beograd, BMG, 2004, str. 41-44 (sa engleskog preveli: Aleksandra Stevanović i Saša Savanović).

заједно са Јапаном уз непризнавање независности Тајвана. Односи између Кине и САД-а су се након косовског сукоба и рата развијали спорије услед бомбардовања кинеске амбасаде у Београду. Аргумент лидера САД-а да је у питању колатерална штета није био довољно убедљив. Кина је због наведеног чланства у WTO на крају попустила и наставила да сарађује са САД-ом упркос протесту конзервативних кругова.

Русија је други такмац и изазивач моћи САД-а. И у Русији је након рата на Косову и Метохији дошло до сумње у сарадњу са Западом. Јавили су се економски поремаћаји и депрецијација валуте. Руски народ је показао незадовољство капиталистичким начином привређивања, па су руски националисти и представници рестаурације били веома активни у повратку на старо. НАТО напади само су појачавали националистичка осећања у Русији, што би могло погоршати односе између Русије и НАТО-а.

Руска највећа претња САД-у могла би се изразити поседовањем пројектила са нуклеарним бојевим главама. Надаље, Русија има високи образовни ниво становништва, велико пространство и природна богатства. Током 50-их година СССР (Русија) је ишао на карту комунистичког интернационализма, отпора Хитлеру и популарности у земљама трећег света; 1957. године лансирала је сателит у свемир; Хрушчов и Брежњев су у време ескалације „хладног рата“ обећавали да ће до краја 80-их година СССР достићи САД – раст производње је бележен по стоци од 5-6%, а удео у светској производњи је био 12% (између 50-их и 70-их година XX века). С друге стране, Горбачов је совјетску привреду означио као „врло нестабилну и да СССР заостаје у свим показатељима за САД и друге развијене западне земље“.¹³

Након распада СССР-а, Русија више није била окована комунистичком идеологијом и гламазним системом централистичког планирања. У извесној мери присутне су демократија и слобода, мада Путина оптужују за потискивања неистомишљеника и реafirмацију централне политичке контроле. И поред чињенице да је етничка фрагментација смањена, ипак недостају институције тржишне привреде; здравствена заштита није на високом нивоу, постоји висока стопа морталитета што утиче на смањење броја становника – од 146 милиона на 126 милиона. Онда где Русија може да врши највећи утицај у светској политици, јесте позиција сталног члана Савета безбедности УН. Управо је ово орган где Русија врши највећи утицај на косовско питање. Директно учешће је мање изражено.

Само решење косовског сукоба и рата у смислу формалног завршетка утицало је на брзо побољшање односа Русије са САД. Руско вођство је истицало да је њихов дипломатски изасланик Виктор Черномирдин играо главну улогу у убеђивању Милошевића да прихвати мировни план који му

је понуђен. Черномирдинов допринос дипломатији је обезбедио да Русија има подржавајућу улогу у спровођењу мировног плана за Косово, што је у неку руку рестаурирало руски престиж на Балкану. Многи посматрачи и аналитичари сматрали су да више од тога није могло. Русија је била вољна да пошаље одређени број трупа на Косово, али за то није било довољно средстава. Косовска криза је, налик оној у погледу Кине, показала ограничења руске моћи.

Упркос руској опозицији рату на Косову и Метохији, Јељцин је одлучио да није у интересу његове нације да прекине односе са Западом. Он је отпустио свог просрпског и антизападног политичара Примакова, послао Черномирдина у Београд и обавестио нацију да неће да се „меша у велики рат“ на Балкану. Русија је у то време преговарала са Међународним монетарним фондом (ИМФ) о зајму од 4-5 милијарди долара и желела да избегне прекид у односима са САД-ом и западним земљама. Пошто је зајам стигао, у јулу 1999. године обновила је своје односе са НАТО-ом које је погоршала четири месеца раније.

Уколико бисмо желели да донесемо један објективан закључак улоге Русије у косовској кризи, онда би био тај да је очекивање руског војног ангажовања било крајње нереално. Пре би се могло рећи да је Русија на косовску кризу реаговала због својих унутрашњих разлога – због Чеченије и других сепаратистичких покрета у Руској федерацији. Образлагањем интервенције НАТО-а хуманитарним разлозима и увођењем категорије „хуманитарна интервенција“, Русија се уплашила могућношћу да то не постане модел за сличне акције на територији Русије, а и шире: Грузија, Азербејџан, Јерменија, Молдавија. Повлачење свог амбасадора из Брисела и одбијање ратификације Уговора СТАРТ 2, био је више тактички потез него реалан однос снага. Изгледа парадоксално, али се сматра да је косовска криза повратила Русију на Балкан.

Русија је показала да кроз косовску кризу жели да врши утицај на Балкан и има посебне интересе у Средоземљу. Након распада СССР-а, Русији је ово била прилика да свој утицај оствари у новим условима. Тај утицај се не врши само преко СРЈ, већ на све земље региона. С друге стране, Русија је себи обезбедила улогу међународног чиниоца само преко Савет безбедности УН. Штавише, после Дејтонског мировног споразума, САД су позвале Русе да узму учешће у међународним трупима. Међутим, Русија је још увек била у кризи, имала транзиционих тешкоћа, што је захтевало ангажовање ММФ-а и Светске банке. Услед тога, морала је да чини уступке у Савету безбедности УН. Налазила се у дубиози: била је инфериорна с једне стране, и имала империјалне тежње с друге стране. Желела да балансира између Милошевића и НАТО-а. И Русија и Милошевић били су убеђени да интервенција неће дуго трајати, можда недељу дана, услед нејединства

у савезу. Сматра се да би Милошевић добио маневарски простор да одложено преговара о војном анексу, да је Русија извршила притисак на њега да прихвати споразум у Рамбујеу.

Циљ НАТО интервенције није био само отклањање „хуманитарне катастрофе“, о чему сведоче речи тадашњег амбасадора СРЈ у Москви Боре Милошевића. Он је истакао да „главни циљ инсистирања САД-а на војном аспекту споразума јесте долазак НАТО-а на Космет. СРЈ то никада неће прихватити и ми у томе очекујемо потпуно разумевање али и подршку Русије, Алексеја Другог и целокупног руског народа“. ¹⁴ Штавише, Русија је вербално желела да истакне своје домете у наоружању указујући на ракетно-ваздушни комплекс С-400, какав немају нити САД нити Европа. Одмах по отпочињању интервенције ангажовала се у мирном решавању сукоба, јер није желела да уђе у трећи светски рат. Србију су у руској Думи подржавали конзервативни комунистички кругови, исти они који су гурнули Милошевића у рат против САД, од које је Русија примала помоћ. Ситуација је помало била амбивалентна. У том циљу, Андреј Козирев рекао је да су „руски војници били на Косову, али да су се повукли када су схватили да их Срби гурају у трећи светски рат“. Чула су се и мишљења да су Руси више допринели изолацији Србије, уместо да су радили супротно да се криза реши мирним путем. ¹⁵

Русија је, као и Србија, сматрала да је САД-у била потребна интервенција како би ојачали солидарност унутар НАТО-а, јер су почели да се осећају угрожено због кризе вредности и растућом стопом европске независности – економске, политичке, моралне. За Русију је интервенција значила пре питање повратка на светску сцену, него питање помоћи Србији. Једеноставно, НАТО интервенција поставила је питање обнове националне самосвести Русије. Штавише, сматрало се да се на размеђи два миленијума решава не само питање Балкана, већ и читаве Евроазије. Постављањем Черномирдина за главног преговарача за мирно решење косовске кризе, договорено је да и Русија учествује у међународном надзору. Десетог јуна 1999. године руски контингент напустио је Босну и у пуној сарадњи са Војском Југославије 12. јуна заузео приштински аеродром. У припреми је била и акција за долазак 2.500 падобранаца. Могућност да Руси добију свој сектор је умногоме разљутила Албанце, који су имали жестоке протесте у Ораховцу. Акција је била осујећена, јер суседне земље (Мађарска, Румунија и Бугарска) нису дозволиле руским авионима да прелећу преко њиховог простора. Русија није успела да остане на Косову, чиме је показала инфериорност према КФОР-у. Касније су Козирев и Черномирдин били октроисани приликом повратка у своју земљу. Дакле, *modus vivendi* са НАТО-ом коштао их је јавног жигосања и октроисања.

14 Интервју Боре Милошевића у „Борби“ од 1. марта 1999. године.

15 Аналитичари Бруклинг Института.

Потоњи одлазак са сцене Милошевића и долазак Путина на место председника Русије није много променио односе између Србије и Русије. Учешће Русије на Балкану није било веће од Јељциновог. Међутим, оно што је Путин донео јесте тежња повратка националног поноса Русије. Циљ му је био консолидација државе, чија транзиција под Јељцином није успела. У том циљу Путин покушава да поврати улогу централних институција власти како би спречио даљу дезинтеграцију земље. Путинова Русија покушава да редефинише и своју спољнополитичку стратегију. О Русији као хегемону још увек се не може говорити. Када је то тако, Путин је хтео да обнови руски утицај на Балкану. Сада је Русија била потребна Србији за очување територијалног интегритета саобразно Резолуцији 1244.

Након сусрета са Бушом у Словенији 16. јуна 2001. године, Путин је изненада посетио СРЈ и руски корпус у Приштини. Том приликом изјавио је да „је Балкан с разлогом регионални приоритет руске спољне политике. Не само због геополитичких, него и историјских традиција и географске блискости региона руским границама. Све то детерминише стратешки значај Балкана за Русију“.¹⁶ Русија је и даље подржавала територијалну целовитост Србије саобразно поменутој резолуцији, док су остале земље чекале на промену околности. У складу са Завршним актом из Хелсинкија заговарала је неповредивост граница, али је, с друге стране, била партнер САД-а у погледу мировних снага у Македонији „ради разоружавања етничких Албанаца“.

Она може да одржи своје присуство на Балкану у оквиру Контакт групе, што је и учинила у случају Косова. Војно присуство ће теже одржати јер су скоро све земље Балкана НАТО-а или у партнерском односу са њим. Србија је такође у партнерском односу са НАТО-ом, уз одређене изгледе да буде и остане неутрална. Русија је на Балкану присутна више економски, зато што се наметнула као главни снабдевач енергијом и чинилац од утицаја на процесе приватизације у балканским земљама. Војно није присутна ни на Косову, али повратком на светску сцену блокира косовску правну независност преко сталног чланства у Савету безбедности УН.

Литература

- Campbell 1999: G. Campbell, *The Road to Kosovo: A Balkan Diary*, Westview Press.
- Fromkin 1999: F. David, *Kosovo Crossing: American Ideals Meet Reality on the Balkan Battlefield*, Free Press.
- Kissinger 1999: H. Kissinger, „Is This the End of NATO?“, *New York Post*, August 17, 1999.
- Ковачевић 2007: Ж. Ковачевић, *Америка и распад Југославије*, Филип Вишњић/ФПН, Београд.

16 Путин руским трупама на Косову, цитирано према „Интерфаксу“ 17. јуна 2001. године.

- Malcom 1999: N. Malcom, *Kosovo: A Short History*, Papermac.
- Mertus 1999: J. Mertus, *Kosovo: How Myths and Truths Started a War*, University of California Press.
- Naj 2004: Dž. S. Naj, *Paradoks američke moći: zašto jedna svetska supersila ne može sama*, Beograd, BMG, (sa engleskog preveli: Aleksandra Stevanović i Saša Savanović).
- Словић 2011: С. Словић, „Дејтонски мировни споразум – историјска позадина, припрема и резултати“, *Башићина*, Св. 31, Институт за српску културу – Приштина.

Интернет *on line* извори

- Kosovo: [News, Background and Resources](#), a site maintained by the United Kingdom's Ministry of Defence and the Foreign and Commonwealth Office, contains a summary of the Kosovo War, maps photographs, the text of relevant UN resolutions, and many other resources.
- The [U.S. State Department](#) provides information about [Kosovo](#), including fact sheets, current reseases, and official remarks by U.S. ddiplomats.

Srđan SLOVIĆ

GLOBAL POWER CONFIGURATION AFTER THE WAR IN KOSOVO AND METOHIA

Summary

The war in Kosovo and Metohia was the result of a decade long tensions between ethnic Serbs and Albanians. It was led from the air in order to avoid more potential victims in case of land invasion.

The end of war was the result of mutual concessions: from NATO side and the Serbian one. The sovereignty of FRY was not put into question, but a great autonomy of Kosovo was predicted including the possibility of independence acquisition (secession). The Resolution 1244 was not abolished, but it was being derogated in order to prepare the fundament of Kosovo independence. Serbian military-security forces were withdrawn from the territory of Kosovo and Metohia.

NATO intervention was not legal from the point of view of international law, but it subordinated sovereignty to human rights. Intervention was justified in cases of humanitarian need. Event though humanitarian need (catastrophe) is taken as the basis for the intervention, the example of such kind could not be found in the past. So, Kosovo cases were qualified as *sui generis* one. Thus, the war in Kosovo became an example to be followed in the future, and an unresolved situation may become the threat to the peace and security in the surrounding countries. Democratic countries give themselves the right to interfere and intervene into internal affairs of others differently from the autocratic ones, which was supposed to be neither correct nor consistent.

Kosovo conflict and war rattled global power structure, especially with China and Russia as new challengers of the USA power. Both countries are trying hard to reach USA, but they are still in transition with unstable financial systems, migrations and unresolved system of social protection. Regarding Kosovo conflict and war, they engaged themselves rather indirectly than directly. As Security Council permanent members they were voting against the independence of Kosovo, but did not involve themselves into the war directly. Kosovo war showed how China is backward regarding war technique, and Russia regarding financial engagement. In addition, China expected membership in WTO, and Russia a great financial assistance. Russia engaged in negotiations via the Contact Group.

With the arrival of Putin, Russia could not engage in Balkan more militarily but only commercially due to the fact most Balkan countries entered NATO or Partnership for Peace Programme. Internal cohesion of Russia with centralistic governance was reinforced, and ethnic tensions were calmed down. The perspective of Russia is United Nations and commerce through pipeline.

Key words: Kosovo and Metohia, war, conflict, great powers, international community, United Nations, human rights, Balkan Peninsula.